

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης
σε συνεργασία με το
ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών
με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης»

ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ

LEARNING DIFFICULTIES AND SCHOOL BULLYING

της

Γιαννούλη Χριστίνας

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται
Στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του
Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
Του Τ.Ε.Φ. – Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος – Ινστιτούτο
Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών
Με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της
Ένταξης»

Εγκεκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

1^η Επιβλέπουσα: Ζαχαρούλα Ταβουλάρη,

Συνεργαζόμενη Ερευνήτρια Ι.Π.Τ. Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»

2^η Επιβλέπουσα: Αγάθη Σταθοπούλου,

Συνεργαζόμενη Ερευνήτρια Ι.Π.Τ. Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»

3^{ος} Επιβλέπων: Διονύσιος Λουκέρης,

Συνεργαζόμενος Ερευνητής Ι.Π.Τ. – Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»

Αθήνα

2022

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Είναι κοινός τόπος, ότι ο σχολικός εκφοβισμός τα τελευταία χρόνια έχει απασχολήσει αρκετά και συγκεκριμένα μαστίζει τα άτομα με μαθησιακές δυσκολίες. Η παρούσα διπλωματική εργασία στοχεύει στη διερεύνηση του σχολικού εκφοβισμού ως προς τα άτομα με μαθησιακές δυσκολίες.

Το πρώτο μέρος της εργασίας αποτελείται από τον σκοπό της έρευνας, τα ερευνητικά ερωτήματα καθώς και τη μεθοδολογία. Στο δεύτερο μέρος, αναλύονται οι μαθησιακές δυσκολίες και ο σχολικός εκφοβισμός. Παρουσιάζεται η ιστορική αναδρομή των μαθησιακών δυσκολιών, οι ορισμοί, τα είδη των μαθησιακών δυσκολιών, το νομοθετικό πλαίσιο και οι διαγνωστικοί φορείς. Επίσης, αναλύονται οι ορισμοί του σχολικού εκφοβισμού, παρουσιάζονται τα αίτια και τα χαρακτηριστικά των εμπλεκόμενων προσώπων καθώς και οι συνέπειες του σχολικού εκφοβισμού στα παιδιά ανάλογα με το ρόλο που διαδραματίζουν.

Στο τρίτο μέρος της εργασίας παρουσιάζονται διεξοδικά οι έρευνες και τα αποτελέσματά τους ως προς τον σχολικό εκφοβισμό που υφίστανται οι μαθητές, οι οποίοι αντιμετωπίζουν μαθησιακές δυσκολίες. Οι έρευνες αναλύονται κατά χρονολογική σειρά από το 1990 έως το 2022 με έδρα χώρες του εξωτερικού καθώς μέχρι και την Ελλάδα. Όλες οι έρευνες αναφέρονται στη θυματοποίηση των παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες εν αντιθέσει με τους μαθητές τυπικής ανάπτυξης.

Στο τελευταίο μέρος, αναφέρονται τα συμπεράσματα σχετικά με τις έρευνες που παρουσιάστηκαν και αναλύθηκαν στο τρίτο μέρος, ενώ γίνεται λόγος για περαιτέρω αναζήτηση ως προς τις αιτίες του σχολικού εκφοβισμού καθώς προτείνεται η εύρεση κατάλληλων παρεμβατικών μεθόδων ως προς την εξάλειψη αλλά και την πρόληψη του φαινομένου.

Λέξεις-Κλειδιά: μαθησιακές δυσκολίες, σχολικός εκφοβισμός, θυματοποίηση, χαμηλή σχολική επίδοση

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Anderson, P. L., & Meier- Hedde, R. (2001). Early case reports of dyslexia in the United States and Europe. *Journal of Learning Disabilities*, 34(1), 9-21. doi: 10.1177/002221940103400102.

Ανδρέου, Ε., & Smith, P. K. (2002). Το φαινόμενο «bullying» στο χώρο του σχολείου και η άσκηση σωματικής και ψυχολογικής βίας από συνομηλίκους. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 34, 9-25. Ανακτήθηκε Ιανουάριο 5, 2021, από τον διαδικτυακό τόπο: <https://ojs.lib.uom.gr/index.php/paidagogiki/article/view/6845/6874>

Αρτινοπούλου, Β. (2001). *Βία στο σχολείο: Έρευνες και πολιτικές στην Ευρώπη*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Baker, K., & Donnelly, M. (2001). The Social Experiences of Children with Disability and the Influence of Environment: A framework for intervention. *Disability & Society*, 16(1), 71-85. doi: 10.1080/713662029.

Bateman, B. (1965). Learning disabilities—an overview. *Journal of School Psychology*, 3(3), 1-12.

Baumeister, A., Storch, E., & Geffken, G. (2007). Peer Victimization in Children with Learning Disabilities. *Child And Adolescent Social Work Journal*, 25(1), 11-23. doi: 10.1007/s10560-007-0109-6.

Bender, W. N., & Larkin, M. J. (2003). *Reading Strategies For Elementary Students With Learning Difficulties*, Georgia.

Berchiatti, M., Ferrer, A., Galiana, L., Badenes-Ribera, L., & Longobardi, C. (2022, June). Bullying in Students with Special Education Needs and Learning Difficulties: The Role of the Student–Teacher Relationship Quality and Students’ Social Status

- in the Peer Group. In *Child & Youth Care Forum* (Vol. 51, No. 3, pp. 515-537). Springer US.
- Bishop, D. V., & Adams, C. (1990). A prospective study of the relationship between specific language impairment, phonological disorders and reading retardation. *Journal of child psychology and psychiatry*, *31*(7), 1027-1050.
- Carlson, E. J., Flannery, M. C., & Kral, M. S. (2005). Differences in Bully/Victim Problems between Early Adolescents with Learning Disabilities and their Non-Disabled Peers. *Online Submission*.
- Cooper, P., & Upton, G. (1990). An Ecosystemic Approach to Emotional and Behavioural Difficulties in Schools. *Educational Psychology*, *10*(4), 301-321. doi: 10.1080/0144341900100402.
- Espelage, D., & Swearer, S. (2003). Research on School Bullying and Victimization: What Have We Learned and Where Do We Go From Here?. *School Psychology Review*, *32*(3), 365-383. doi: 10.1080/02796015.2003.12086206.
- Flannery, D., Wester, K., & Singer, M. (2004). Impact of exposure to violence in school on child and adolescent mental health and behavior. *Journal Of Community Psychology*, *32*(5), 559-573. doi: 10.1002/jcop.20019.
- Forness, S. R., & Kavale, K. A. (1996). Treating social skill deficits in children with learning disabilities: A meta-analysis of the research. *Learning Disability Quarterly*, *19*(1), 2-13.
- Graham, S., & Juvonen, J. (1998). Self-blame and peer victimization in middle school: an attributional analysis. *Developmental psychology*, *34*(3), 587.
- Hammill, D. D. (1990). On defining learning disabilities: An emerging consensus. *Journal of learning disabilities*, *23*(2), 74-84.

Hallahan, D. P., Llyoud, J. W., Kauffman, J. M., & Martinez, E. A. (2005). *Learning disabilities: Foundations, characteristics, and effective teaching*. Boston: Allyn & Bacon.

Harper, B. (2011). Parents' and Children's Beliefs About Peer Victimization. *The Journal Of Early Adolescence*, 32(3), 387-413. doi: 10.1177/027243161039608

Joint Committee on Learning Disabilities (NJCLD). (1991). *Learning Disabilities: Issues on Definition*. *Asha*, 33, (Suppl. 5), 18-20.

Kandel, E. R., Schwartz, J. H., & Jessell, T. M. (2006). *Νευροεπιστήμη και Συμπεριφορά* (Χ. Καζλαρής, Α. Καραμανλίδης και Γ.Χ. Παπαδόπουλος, Μτφ). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

Καπατζιά, Α., & Συγκολίτου, Ε. (2009). Ηλεκτρονικός εκφοβισμός: Διερεύνηση της φύσης και της έκτασης του φαινομένου σε εφήβους. *Ανακοίνωση στο 12ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ψυχολογικής Έρευνας της ΕΛ. ΨΕ, Βόλος*.

Καραπέτσας, Α. Β., & Χατζηευφραιμίδου, Δ. Α. (2009). Το σύνδρομο των μη γλωσσικών μαθησιακών δυσκολιών. *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, 14(54).

Καρέλλου, Ι., Λανίτη, Ι., Μανούσου, Β., & Λεμονή, Ο. (2001). Επιθετικότητα και θυματοποίηση ανάμεσα στους μαθητές των ελληνικών Δημοτικών σχολείων. *Ψυχολογία*, 8, 12-29.

Kaukiainen, A., Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Tamminen, M., Vauras, M., Mäki, H., & Poskiparta, E. (2002). Learning difficulties, social intelligence, and self-concept: Connections to bully-victim problems. *Scandinavian Journal Of Psychology*, 43(3), 269-278. doi: 10.1111/1467-9450.00295.

Kerbs, J. J., & Jolley, J. M. (2007). Inmate-on-inmate victimization among older male prisoners. *Crime & Delinquency*, 53(2), 187-218.

- Kirk, S. A., & Bateman, B. (1962). Diagnosis and remediation of learning disabilities. *Exceptional children*, 29(2), 73-78.
- Knox, E., & Conti-Ramsden, G. (2003). Bullying risks of 11-year-old children with specific language impairment (SLI): does school placement matter?. *International Journal Of Language & Communication Disorders*, 38(1), 1-12. doi: 10.1080/13682820304817.
- Kochenderfer, B. J., & Ladd, G. W. (1996). Peer victimization: Cause or consequence of school maladjustment?. *Child development*, 67(4), 1305-1317.
- Kokkinos, C. M., & Antoniadou, N. (2013). Bullying and victimization experiences in elementary school students nominated by their teachers for specific learning disabilities. *School Psychology International*, 34(6), 674-690.
- Kub, J., & Feldman, M. A. (2015). Bullying prevention: A call for collaborative efforts between school nurses and school psychologists. *Psychology in the Schools*, 52(7), 658-671.
- Lekhal, R., & Karlsen, L. (2021). Bullying of students who receive special education services for learning and behaviour difficulties in Norway. *International Journal of Inclusive Education*, 1-18.
- Levine, E., & Tamburrino, M. (2014). Bullying among young children: Strategies for prevention. *Early childhood education journal*, 42(4), 271-278.
- Licht, B. G. (1983). Cognitive- motivational factors that contribute to the achievement of learning disabled children. *Journal of Learning Disabilities*, 16(8), 483-490. doi: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1177/002221948301600812>.
- Lindsay, G., Dockrell, J., & Mackie, C. (2008). Vulnerability to bullying in children with a history of specific speech and language difficulties. *European Journal Of Special Needs Education*, 23(1), 1-16. doi: 10.1080/08856250701791203.

- Lorenz, E. N. (1963). Deterministic nonperiodic flow. *Journal of atmospheric sciences*, 20(2), 130-141.
- Μαρκοβίτης, Μ., & Τζουριάδου, Μ. (1991). *Μαθησιακές Δυσκολίες. Θεωρία και Πράξη*. Θεσσαλονίκη: Προμηθεύς.
- Marsh, W. H., Parada, H. R., Craven, G. R., & Finger, L. (2004). In the Looking Glass: A reciprocal effect model elucidating the complex nature of bullying, psychological determinants, and the central role of self-concept. In C. Sanders & G. Phye (Eds.), *Bullying: implications for the classroom* (pp. 63-109). London: Elsevier Academic Press.
- Martlew, M., & Hodson, J. (1991). CHILDREN WITH MILD LEARNING DIFFICULTIES IN AN INTEGRATED AND IN A SPECIAL SCHOOL: COMPARISONS OF BEHAVIOUR, TEASING AND TEACHERS' ATTITUDES. *British Journal Of Educational Psychology*, 61(3), 355-372. doi: 10.1111/j.2044-.
- McKinney, J. D., & Feagans, L. (1983). Adaptive classroom behavior of learning disabled students. *Journal of Learning Disabilities*, 16(6), 360-367.
- Μπαστέα, Α. (2016). Εκμάθηση ορθογραφημένης γραφής λέξεων, για δυσλεκτικούς μαθητές, με τη χρήση της Πολυαισθητηριακής Μεθόδου Διδασκαλίας στην ελληνική γλώσσα. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 2015(2), 925-944.
- Norwich, B., & Kelly, N. (2004). Pupils' views on inclusion: moderate learning difficulties and bullying in mainstream and special schools. *British Educational Research Journal*, 30(1), 43-65. doi: 10.1080/01411920310001629965.
- O'Connor, M., Foch, T., Sherry, T., & Plomin, R. (1980). A twin study of specific behavioral problems of socialization as viewed by parents. *Journal Of Abnormal Child Psychology*, 8(2), 189-199. doi: 10.1007/bf00919063.

- Olweus, D. (1978). *Aggression in Schools: Bullies and Whipping Boys*. Washington, DC: Hemisphere.
- Olweus, D. (1993). *Bullying in schools: What we know and what we can do*. Oxford, UK: Blackwell Publishers.
- Olweus, D. (1997). Bully/victim problems in school: Facts and intervention. *European Journal Of Psychology Of Education*, 12(4), 495-510. doi: 10.1007/bf03172807.
- Olweus, D., Limber, S., & Mihalic, S. (1999). *Blueprints for violence prevention. Book nine-Bullying Prevention Program*. Boulder: University of Colorado.
- Olweus, D. (2001). Peer harassment: A critical analysis and some important issues. In J. Juvonen & S. Graham (Eds.), *Peer harassment in school: The plight of the vulnerable and victimized* (pp. 3–20). New York: Guilford Press.
- Olweus, D. (2003). A Profile of Bullying at School. *Educational Leaderships*, 60, 12-17. Retrieved February 10, 2021, from: <http://www.ascd.org/publications/educational-leadership/mar03/vol60/num06/A-Profile-of-Bullying-at-School.aspx>.
- Olweus, D., & Limber, S. (2007). *Olweus bully prevention program*. Center City, MN: Hazelden.
- Olweus, D. (2013). School Bullying: Development and Some Important Challenges. *Annual Review Of Clinical Psychology*, 9(1), 751-780. doi: 10.1146/annurev-clinpsy-050212-185516.
- Orton, S. T. (1925). Word-blindness in school children. *Archives of Neurology & Psychiatry*, 14(5), 581-615.

- Παντελιάδου, Σ., & Μπότσας, Γ. (2007). Μαθησιακές Δυσκολίες: Η Ελληνική Πραγματικότητα. Στο Παντελιάδου, Σ., και Μπότσας, Γ. (Επιμ.). Μαθησιακές Δυσκολίες. Βασικές έννοιες και χαρακτηριστικά. Θεσσαλονίκη: Γράφημα.
- Παντελιάδου, Σ. (2011). Μαθησιακές Δυσκολίες και Εκπαιδευτική Πράξη. Τι & Γιατί. Αθήνα: Πεδίο.
- Πλούμπη, Α., & Αντωνίου, Α. Σ. (2021). Επίπεδα συναισθηματικής νοημοσύνης στα χαρισματικά παιδιά. *Παιδαγωγικός Λόγος*, 27(1), 121-143.
- Rabinovitch, M. S., & Strassberg, R. (1968). Syntax and retention in good and poor readers. *Canadian Psychologist/Psychologie canadienne*, 9(2), 142.
- Rigby, K., & Slee, P. T. (1991). Bullying among Australian School Children: Reported Behavior and Attitudes toward Victims. *The Journal Of Social Psychology*, 131(5), 615-627. doi: 10.1080/00224545.1991.9924646.
- Rose, C., Espelage, D., & Monda-Amaya, L. (2009). Bullying and victimisation rates among students in general and special education: a comparative analysis. *Educational Psychology*, 29(7), 761-776. doi: 10.1080/01443410903254864.
- Rose, C., Espelage, D., Aragon, S., & Elliott, J. (2011). Bullying and Victimization among Students in Special Education and General Education Curricula. *Exceptionality Education International*, 21(3). doi: 10.5206/eei.v21i3.7679.
- Rose, C. & Monda-Amaya, L. (2012). Bullying and Victimization Among Students With Disabilities: Effective Strategies for Classroom Teachers. *Intervention in School and Clinic*, 48(2), 99-107. doi: <http://dx.doi.org/10.1177/1053451211430119>.

- Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Bjorkqvist, K., Osterrman, K., & Kaukiainen, A. (1996). Bullying as a group process: Participant roles and their relation to social status within the group. *Aggressive Behavior*, 22(1), 1-15. doi: [https://psycnet.apa.org/doi/10.1002/\(SICI\)1098-2337\(1996\)22:1%3C1::AID-AB1%3E3.0.CO;2-T](https://psycnet.apa.org/doi/10.1002/(SICI)1098-2337(1996)22:1%3C1::AID-AB1%3E3.0.CO;2-T).
- Salmivalli, C., & Nieminen, E. (2001). Proactive and reactive aggression among school bullies, victims, and bully-victims. *Aggressive Behavior*, 28(1), 30-44. doi: 10.1002/ab.90004.
- Sharan, Y., & Sharan, S. (1992). *Expanding cooperative learning through group investigation* (Vol. 1234). New York: Teachers College Press.
- Sharp, S. & Smith, P. K. (1994). *Tackling bullying in your school: A practical handbook for teachers*. London and New York: Routledge.
- Sideridis, G. D. (2005). Classroom goal structures and hopelessness as predictors of day-to-day experience at school: Differences between students with and without learning disabilities. *International Journal of Educational Research*, 43(4-5), 308-328.
- Smith, P., & Brain, P. (2000). Bullying in schools: Lessons from two decades of research. *Aggressive Behavior*, 26(1), 1-9. doi: 10.1002/(sici)1098-2337(2000)26:1<1::aid-ab1>3.0.co;2-7.
- Smith, P. K., Talamelli, L., Cowie, H., Naylor, P., & Chauhan, P. (2004). Profiles of non-victims, escaped victims, continuing victims and new victims of school bullying. *British journal of educational psychology*, 74(4), 565-581.
- Stathopoulou, A., Karabatzaki, Z., Loukeris, D., Mantas, P., Kokkalia, G., & Drigas, A. S. (2018). Cyber bullying and traumatic experiences: The impact on learning

- disabilities. *International Journal of Recent Contributions from Engineering, Science & IT (IJES)*, 6(1), 74-87.
- Swanson, E. B. (1987). Information channel disposition and use. *Decision sciences*, 18(1), 131-145.
- Tallal, P. (1980). Auditory temporal perception, phonics, and reading disabilities in children. *Brain and language*, 9(2), 182-198.
- Τζιβινίκου, Σ. (2015). *Μαθησιακές Δυσκολίες- Διδακτικές Παρεμβάσεις*. Ανακτήθηκε Δεκέμβριο 12, 2020, από τον διαδικτυακό τόπο: [file:///C:/Users/aigin/Downloads/9827_tzivinikou-KOY%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/aigin/Downloads/9827_tzivinikou-KOY%20(3).pdf).
- Τζουριάδου, Μ., & Μπάρμπας, Γ. (2010). *Μαθησιακές Δυσκολίες. Γνωστικές Προσεγγίσεις*. Ανακτήθηκε Ιανουάριο 4, 2021, από τον διαδικτυακό τόπο: <file:///C:/Users/aigin/Downloads/%CE%9C%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CF%83%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AD%CF%82%20%CE%B4%CF%85%CF%83%CE%BA%CE%BF%CE%BB%CE%AF%CE%B5%CF%82%20%CE%B3%CE%BD%CF%89%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82%20%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CE%B5%CE%B3%CE%B3%CE%AF%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82.pdf>.
- Thompson, D., Whitney, I., & Smith, P. (1994). Bullying of children with special needs in mainstream schools. *Support For Learning*, 9(3), 103-106. doi: 10.1111/j.1467-9604.1994.tb00168.x.
- Ttofi, M. M., & Farrington, D. P. (2011). Effectiveness of school-based programs to reduce bullying: A systematic and meta-analytic review. *Journal of experimental criminology*, 7(1), 27-56.
- Tur-Kaspa, H., & Bryan, T. (1993). Social attributions of students with learning disabilities. *Exceptionality*, 4(4), 229-243.

Twyman, K., Saylor, C., Saia, D., Macias, M., Taylor, L., & Spratt, E. (2010). Bullying and Ostracism Experiences in Children With Special Health Care Needs. *Journal Of Developmental & Behavioral Pediatrics, 31*(1), 1-8. doi: 10.1097/dbp.0b013e3181c828c8.

Van der Wal, M., de Wit, C., & Hirasing, R. (2003). Psychosocial Health Among Young Victims and Offenders of Direct and Indirect Bullying. *PEDIATRICS, 111*(6), 1312-1317. doi: 10.1542/peds.111.6.1312.

Φ.Ε.Κ. 2817/2000, «Εκπαίδευση ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και άλλες διατάξεις», Αθήνα: Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Αριθμός Φύλλου 78, Τεύχος Πρώτο, 14 Μαρτίου 2000.

Φ.Ε.Κ. 3699/2008, «Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες», Αθήνα: Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Αριθμός Φύλλου 199, Τεύχος Πρώτο, 2 Οκτωβρίου 2008

Φ.Ε.Κ. 4547/2018, «Αναδιοργάνωση των δομών υποστήριξης της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις», Αθήνα: Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Αριθμός Φύλλου 102, Τεύχος Πρώτο, 12 Ιουνίου 2018.

Wallace, G. M., Bannatyne, W. R., & Khaleque, A. (1971). Studies on the processing and properties of soymilk: II.—Effect of processing conditions on the trypsin inhibitor activity and the digestibility in vitro of proteins in various soymilk preparations. *Journal of the Science of Food and Agriculture, 22*(10), 526-531.

Weiss, J. A., Cappadocia, M. C., Tint, A., & Pepler, D. (2015). Bullying victimization, parenting stress, and anxiety among adolescents and young adults with autism spectrum disorder. *Autism research, 8*(6), 727-737.

Wilmshurst, L. (2011). *Εξελικτική ψυχοπαθολογία*. Μπεζεβέγκης, Η. Γ. (Επιμ.).
Αθήνα: Gutenberg.

Wynne, M. E., & Brown, R. T. (1984). Assessment of high incidence learning disorders: Isolating measures with high discriminant ability. *School Psychology Review*, 13(2), 231-237.

Χρηστάκης, Γ.Κ. (2002). *Διδακτική προσέγγιση παιδιών και νέων με μέτριες και σοβαρές δυσκολίες μάθησης*. Αθήνα: Ατραπός.